

שקלה וטריה

— סכומים על דף היומי —

לעלוני שמות
דינה ליבא בת עטל ז"ל
עובדיה חיים בן רחל ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה

א"ר יוסי בר' חנינא אין דברי תורה מתקיימין
אלא במי שמעמיד עצמו ערום עליהן
(שמערים שיתקיים תורתו) שנאמר
(משלי ח) אני חכמה שכנתי ערמה (סוטה כא):

בבא קמא ט

מכר שדה ובאו עוררין האם יכול הלוקח לחזור בו – באחריות או שלא באחריות ואמר אביי:

1) ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות, ויצאו עליה עסיקין עוררין י

שאומרים שהשדה שלנו היא. דינו כך:

עד שלא החזיק בה, יכול לוקח לחזור בו. משהחזיק בה^כ, אין יכול לחזור בו.
דאמר ליה חייטא דקטרי שק קשור מלא רוח סברת וקבלת.

מאימת הואי חזקה שאינו יכול לחזור בו?

מכי דייש אמצרי דהיינו שמתקן גבולות השדה ומגביהם.

2) אבל כשראובן מכר באחריות, לא – ר"ל הלוקח יכול לחזור בו אפילו החזיק בה.

ואיכא דאמרי אפי' באחריות נמי אינו יכול לחזור.

דאמר ליה ראובן לשמעון **אחוי טירפך** דהיינו שטר ב"ד שטרפו ממך, **ואשלם לך.**

מיטב שדהו או אפילו סובין

לעיל (ז): הגמרא שאלה סתירה בין הפסוקים כיצד משלמים הניזקין. הגמרא הביא שלושה תירוצים, והפריכה אותם, ולבסוף מסיקה בתירוץ רביעי שכל מילי דמטלטלים הם בעצמם מיטב. עתה הגמרא חוזרת לזה ומבארת תירוץ נוסף.

ה. רב הונא אמר או כסף או מיטב שדותיו.

(קושיה) איתיביה רב נחמן לרב הונא ישיב לרבות **שזה כסף אפילו סובין** ואיך אתה אומר כסף בלבד?

(תירוץ) הכא במאי עסקינן בדלית ליה כסף ושדות – והחידוש הוא **מהו דתימא אמרינן ליה זיל טרח זבין ואייתי ליה כסף, קמ"ל.**
כספיים הרי הן כקרקע

אמר רב אסי כספיים הרי הן כקרקע – למאי הלכתא?

הגמרא מנסה בכמה אופנים לבאר את כוונתו, ולבסוף מסיקה שבא ליישב את סתירת הפסוקים לגבי מיטב כמו שביאר רב הונא.

אילימא לענין מיטב שיכול לפרוע בכסף למרות שיש לו שדה, היינו **דרב הונא** והיה לו לומר 'כן אמר רב אסי?'

(תירוץ 1) אלא לשני אחים שחלקו ירושה: **ונטל אחד קרקע ואחד כספיים.**

ובא בעל חוב של אביהם **ונטל קרקע, דאזיל האי** בעל הקרקע **ושקיל פלגא בכספיים** **בהדיה** והיינו 'הרי הן כקרקע'.
יש שתי לישנות שמבארים מה המקשה מפריך על תירוץ זה: או שזה פשוט מדי או באפשרות אחרת, שבעל הכספיים באמת לא מתחייב לחלוק עמו.

(קושיה) פשיטא?! האי ברא, והאי לאו ברא?!

איכא דאמרי – אדרבה לאידך גיסא:

(קושיה) דא"ל להכי שקלי כספיים, דאי מגנבי, לא משתלמא מינך. ולהכי שקלת ארעא, דאי מטרפא לא משתלמא לך מידי מינאי.
לכן הגמרא חוזרת מכך ומבארת באופן שונה, כדלהלן:

(תירוץ 2) אלא לשני אחים שחלקו קרקע. **ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהן,** שהדין הוא שהאח השני חייב לשלם לו חצי קרקע, ואם רוצה יכול ליתן כסף במקומם. (הרי הן כקרקע).

(קושיה) והא אמרה רב אסי חדא זימנא דאיתמר –

האחים שחלקו, ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהן:

א. רב אמר בטלה מחלוקת וחוזרים וחולקין את החלק הנשאר – קסבר האחים שחלקו כיורשים הוו.

ב. ושמואל אמר ויתר אבד – **קסבר האחים שחלקו לקוחות וכלוקח שלא באחריות דמי.**

ג. ורב אסי אמר נוטל רביע בקרקע או ורביע במעות – מספקא ליה אי כיורשין דמו, וחייב ליתן חצי חלקו, אי כלקוחות דמו, ואינו נתן כלום, **הלכך,** ממון המוטל בספק חולקין, **נוטל רביע בקרקע או ורביע במעות.**

[רש"י מביא פירוש אחר, שחייב להחזיר שניהם: חצי קרקע דווקא, והיינו כיורשין, ובנוסף חצי מעות אם ירצה, והיינו כלוקח באחריות. – אכן כתב לשון ראשון שמעתי.]
אם כן חוזרים לשאלה הראשונה מה כוונת רב אסי לומר שכספיים הרי הם כקרקע. **(מסקנה) הרי הן כקרקע לענין מיטב – אימא 'וכן אמר רב אסי'.**

[עד כאן דף ט עמוד א]

הידור מצוה עד היכן חיובו

יש מצוה להדר במצות ולומדים זאת מהפסוק של 'זה אלי ואנוהו' התנאה לפני במצות, לקנות ספר תורה נאה, או לולב או טלית. להלן יבואר עד היכן חיובו, ובנוסף, מתי הקב"ה משלם שכר על מצוה זאת.

א"ר זירא אמר רב הונא במצוה עד שלישי.

מאי שלישי?

אילימא שלישי ביתו^כ דהיינו מכל נכסיו.

(דחיה) אלא מעתה אי איתרמי ליה תלתא מצותא, ליתבי לכוליה ביתיה?!

(מסקנה) אלא אמר ר' זירא בהידור מצוה עד שלישי במצוה ר"ל אם מוצא ספר תורה לקנות ויש מהודר ממנו, יוסיף שלישי דמים ויקנה אותו.

עתה הגמרא שואלת כיצד משערים. כגון שהקטן שווה שלוש:

בעי רב אשי: שלישי מלגין ב' דינרים והיינו שלישי ממה שבתוכו או שלישי מלבר ג' דינרים

דהיינו שיחלקו הדמים לשניים (ג' דינרים) ויוסף חלק שלישי משלו?

(תירוץ) תיקו.

במערבא אמרי משמיה דרבי זירא עד שלישי משלו, שאינו מקבל את שכרו בעולם הזה, **מכאן ואילך משל הקב"ה** כלומר שיפרע לו הקב"ה בעולם הזה.

מתניתין

כל שחבתי שנתחייבתי **בשמירתו, הכשרתי את נזקו** כלומר זימנתי את הנזק שלא שמרתי עליו כהוגן. פירוש אחר, עליו להכשיר ולתקן את נזקו, דהיינו לשלם.

הכשרתי זימנתי **במקצת נזקו, חבתי בתשלומי כל נזקו** כאילו כהכשר כל נזקו.

על איזה נכסים חייב בתשלומים:

1) נכסים שאין בהן מעילה. [אך אין מעילה, אפילו שהוא קודש, יתבאר בגמרא

(יא:) שחייב]

2) נכסים שהן של בני ברית להוציא גוי שפטור משלם.

3) נכסים המיוחדים שיש להם בעלים להוציא הפקר שפטור. [יתבאר בגמרא

מקרים נוספים]

ובכל מקום חוץ:

מרשות המיוחדת למזיק ר"ל אם נכנס אדם לשדה של חבירו, ושור של בעל השדה הזיק את שורו, פטור, שיכול לטעון שמי נתן לו רשות להיכנס.

ורשות הניזק והמזיק.

כשהזיק חב המזיק לרבות קרן לשלם תשלומי נזק במיטב הארץ:

^כ ולימא ליה שקול ארעא בזוקר וי"ל כגון שהוזלו אי נמי כיון שיצאו עליה עוררין אין שוה כמו שהיתה שוה בשעה שקנאה.

^כ תוספות ד"ה אילימא שלישי ביתו. משמע דאין צריך לבדוק כל ממונו לקנות אתרוג אפילו לא ימצא בפחות והוא מצוה עוברת ואפילו שלישי ביתו משמע דלא מחייב ואמרינן נמי (כתובות דף ג.) המבדבד אל יבדבד יותר מחומש ובסוכה (דף מא:) חשיב ליה רבותא דר"ג שקנה אתרוג באלף זוז:

^כ תוספות ד"ה משהחזיק בה אין יכול לחזור. בפ"ק דב"מ (דף יד:) פרש"י אע"ג שלא נתן מעות דקרקע נקנית בחזקה וקשה אמאי נקט חזקה יותר מכסף ושטר ועוד מאי קבעי מאימת הוה חזקה מתניתין היא בפרק חזקת הבתים (ב"ב דף מב.) נעל פרץ וגדר... ונראה לפרש דמיירי שקנאו בקנין גמור בחליפין או בשטר או בחזקה או רפק בה פורתא ודעתו של אדם א"פ שקנאו בקנין גמור אם יצאו עוררין יכול לחזור בו כל זמן שלא הלך אמצרי השדה לארכה ולרחבה לראות ענייני השדה והיינו דדייש אמצרי ובלא נתן מעות איירי דאי בנתן מעות איירי אפי' באחריות נמי אמאי יכול לחזור בו משהחזיק בה וכי לעולם יכול לחזור בו וא"ת

בבא קמא ט

גמרא

להבנת העניין נקדים: כתוב לקמן (נט): שהשולח את הבעירה (אש) ע"י חרש שוטה וקטן פטור מדיני אדם. לגבי אש יש שני מצבים: גחלת, שאינה בוערת אלא אם כן ילבה אותה, ושלהבת דהיינו אור מלובנת. ונחלקו רבי יוחנן ור"ל על איזה אש כששלחם הוא פטור מדיני אדם. להלן יבואר הברייתא שמחלקת בין מסר אש ע"י חרש שוטה וקטן לבין מסר בור ושור. הגמרא תחשב זאת לפי כל השיטות הנ"ל:

ת"ר כל שחבתי בשמירתו, הכשרתי את נדקו. כיצד?

שור ובור שמסרן לחרש שוטה וקטן, והזיקו חייב לשלם.

מה שאין כן באש.

במאי עסקינן?

(1) אילימא בשור קשור ובור מכוסה - דכוותה גבי אש: גחלת.

(קושיה) מאי שנא הכא, ומאי שנא הכא?

(2) אלא בשור מותר ובור מגולה - דכוותה גבי אש: שלהבת.

(קושיה) והא אמר ריש לקיש משמיה דחזקיה לא שנו שפטור אלא שמסר לו גחלת

וליבה, אבל שלהבת חייב - דהא ברי הזיקא כלומר מבורר הזיקו לכל שהיא מזומנת

להזיק?

להלן שתי תירוצים כיצד לבאר את הברייתא לפי ר"ל ורבי יוחנן:

א. ר"ל (1) בשור קשור ובור מכוסה ודכוותה גבי אש גחלת -

ובשור ובור נחשבים כשמירה גרועה ולכן חייב לשלם.

שור דרכיה לנתוקי^ד, היה לו לחשוב שאפילו שאין החרש מתירו, סופו להיות מותר ממילא, בור דרכיה לנתורי לנפול, גחלת כמה דשביק לה מעמיא עמיא ואזלא נחלשת ונכבית

והולכת ולא היה לו לעלות על דעתו שיקרה נזק.

ב. לר' יוחנן - אפילו מסר לו שלהבת נמי פטור - דכוותה הכא בשור מותר

ובור מגולה -

התם אש צבתא אחיזתו וכוחו דחרש קא גרים, שהוא נטל והולך לגדיש, הכא לא צבתא

דחרש קא גרים שהשור והבור הזיקו לבדם, בלי שהחרש יסייע.

חומר בשור מבבור / חומר בבור מבשור

ת"ר -

חומר בשור מבבור:

שהשור משלם את הכופר במועד שהרג בן חורין.

וחייב בשלשים של עבד.

ואם המית אדם ונגמר דינו אסור בהנאה (בעל השור נק').

ודרכו לילך ולהזיק [כולל כל הנזיקין כגון דש בנירו של חברו דלקמן].

מה שאין כן בבור שאינו חייב בכופר דכתיב 'שור' ולא אדם.

[עד כאן דף ט עמוד ב]